

MIȘCĂRI REVOLUȚIONARE ȘI ȚĂRĂNEȘTI ÎN ȚĂRILE ROMÂNE ÎN PERIOADA 1821—1848 *

ION GH. ȘENDRULESCU

În deceniile care au urmat după revoluția din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, s-a adâncit criza feudalismului în țările române. Pe plan social-politic s-au înăspriț contradicțiile dintre burghezie și boierimea (nobilimea) conservatoare și dintre țărănimia clăcașă (iobagă) și aceeași boierime (nobilime). Burghezia, dezvoltându-se din punct de vedere economic, era nemulțumită de faptul că puterea politică era în mâinile boierimii, mai ales a celei conservatoare, care se opunea înlăturării orînduirii feudale. Fiind interesată în cucerirea puterii politice, burghezia din țările române va participa la mișcări revoluționare anti-feudale și va activa în societăți revoluționare secrete, care militau pentru unirea țărilor române într-un stat național, independent și dotarea acestui stat cu instituții burgheze, desființarea privilegiilor boieresti și proclamarea egalității tuturor cetățenilor în fața legilor, emanciparea țăranilor clăcași (iobagi) și împrumietărirea lor cu pămînt, etc.

La lupta împotriva feudalismului din țările române a participat și boierimea liberală, mai ales în Moldova și Țara Românească, situîndu-se de regulă în fruntea mișcărilor revoluționare antif feudale din deceniile care au precedat revoluția română de la 1848. Această boierime era nemulțumită de faptul că ocupa un loc secundar în viața politică și nu avea aceleași drepturi cu marea boierime conservatoare. Prin concepțiile ei se apropia de burghezie și era dispusă să facă unele concesii maselor țărănești, pe linia eliberării acestora de servituțiile feudale.

În înlăturarea feudalismului și a boierimii conservatoare de la conducerea statului erau interesate și masele țărănești, în marea lor majoritate țărani clăcași (iobagi), aceștia dorind să fie emancipați de clacă (robotă) și împrumietăriți cu pămînt.

Adîncirea contradicțiilor social-politice în țările române în deceniile dinaintea revoluției române de la 1848 a stat la baza frămîntărilor și mișcărilor revoluționare antif feudale din anii 1838—1839 și 1840 din Țara Românească — conduse de colonelul Ion Cîmpineanu și căminarul Dimitrie Filipescu — și a conjurației confederative din 1839 din Moldova, condusă de comisul Leonte Radu și burghezul Neculai Ene, precum și a mișcărilor țărănești din acea vreme.

Mișcări țărănești. În anii care au urmat după înăbușirea revoluției din 1821, situația țărănimii dependente a continuat să se înrăutățească datorită servituțiilor feudale apăsătoare și a abuzurilor din partea feudalilor. Dominația habsburgică în Transilvania și ocupația turcească în Moldova și Țara Româ-

---

* Tema este prevăzută și în programa orientativă a I.C.P.P.D. pentru examenul de gradul II.

nească au agravat și mai mult situația țărănimii. Sarcinile grele impuse de dominația habsburgică și turcească și majorarea dăjdiilor pentru plata datoriilor ce reveneau țărilor române, precum și plata despăgubirilor în bani și în natură impuse de către boieri și arendași țăranilor, după înăbușirea revoluției din 1821, au determinat o serie de frământări și mișcări țărănești, ca cele de la sfârșitul anului 1823 și începutul lui 1824, din câteva sate de pe moșiile mănăstirilor Tismana și Strehăia, sau cele din satele Ianca și Potelu, din județul Românați, unde țăranii au alungat pe arendași. Frământări și mișcări țărănești împotriva asuprii boierești au avut loc și în Moldova, ca cele din satele: Serbești (Vaslui), Vornești (Iași), Bozieni (Neamț) și Manolea (Suceava).

Cea mai puternică răscoală țărănească a izbucnit însă în Oltenia, în 1826, sub conducerea lui Simion Mehedințeanu și Ghiță Cuțui Olteanul, foști căpitani în oastea lui Tudor Vladimirescu. Aceștia se refugiaseră în Transilvania după înăbușirea revoluției din 1821 și acolo hotărâseră, încă din 1825, să vină în Oltenia și să răscoale poporul împotriva nedreptăților sociale. Venind în Oltenia în anul următor, ei au dat o proclamație asemănătoare celei de la Padeș, dar n-au reușit să strângă în jurul lor decât câteva sute de panduri, cu care au atacat pe vătaful plaiului Cloșani și după aceea au ocupat mănăstirea Topolnița, pe care au încercat s-o fortifice. Răscoala a fost înăbușită din ordinul domnitorului Grigore Ghica, iar conducătorii ei, Simion Mehedințeanu și Ghiță Cuțui Olteanul, au fost prinși, aduși la București și spânzurați în târgul din afară (Colentina) „spre pilda altora asemenea lor“.

Regulamentul Organic intrat în vigoare în Țara Românească în 1831 și în Moldova în 1832 a statornicit raporturile dintre boieri și țăranii clăcași în favoarea celor dintii, sporind obligațiile impuse țărănimii clăcașe, mai ales cele în muncă, care din cauza aplicării nartului, introdus de boieri, ajungeau la 56 zile de clacă în Țara Românească și la 84 în Moldova. * Aceasta l-a făcut pe Ion Ionescu de la Brad să considere Regulamentul Organic drept „Charta sărăcirii mulțimii norodului în favoarea boierilor“.

Nemulțumirea țăranilor clăcași împotriva prevederilor Regulamentului Organic s-a manifestat chiar înaintea aplicării lui. Astfel, la sfârșitul lui august 1830 s-au răscolat 500 de țărani clăcași din județul Buzău, care fuseseră chemați sub arme, în urma măsurilor de recrutare prevăzute de Regulamentul Organic. Asemenea acte de împotrivire din partea țăranilor au fost și în județul Ialomița. În martie 1831 au izbucnit frământări și răscoale țărănești împotriva aplicării măsurilor de recrutare și în unele sate din Moldova: Deleni (Hîrlău) și Târnauca (Herța). Aceste răscoale, ca și cele din Muntenia, au fost înăbușite din ordinul generalului Pavel Kiselev care îndeplinea funcția de președinte plenipotențiar al Divanurilor din Moldova și Țara Românească.

Împotrivirea țăranilor clăcași din Principatele dunărene s-a accentuat în timpul aplicării Regulamentului Organic, îmbrăcînd forme cunoscute ca: refuzul țăranilor clăcași de a executa zilele de clacă și de a da dijma, fuga și, în ultimă instanță, răscoala.

* Ni se pare exagerat acest număr de zile de clacă pe care-l dă N. Bălcescu și considerăm că el a făcut acest lucru și cu scopuri propagandistice.

În timpul domniei lui Alexandru D. Ghica, țărani clăcași din unele sate din județele Buzău și Muscel refuză să mai dea proprietarilor și arendașilor dijma din produse și resping sistemul unor învoieli silnice impuse de aceștia. De asemenea, acțiunile de fugă și de strămutare ale țăranilor clăcași de pe moșiile particulare pe moșiile statului sînt încurajate de domnie. Cazurile de fugă și de strămutare se înmulțesc, iar autoritățile administrative din Țara Românească au recunoscut, la 26 aprilie 1842, că „un motiv principal care pune în mișcare un număr important de țărani erau abuzurile săvîrșite de exploataatori”.¹ S-a intensificat și refuzul țăranilor la executarea obligațiilor impuse prin sistemul clăcii de către boieri, cum s-a întîmplat, de exemplu, în satele Ocnița și Lungulețu din județul Dîmbovița și Teșila din județul Prahova.

Cea mai puternică ridicare la luptă a țăranilor clăcași împotriva asupririi boierești din Țara Românească a avut loc în 1845, în satul Islaz din județul Romanați, unde s-au răscolat 300 de țărani, care au pornit spre București, să înfățișeze cîrmuirii nemulțumirea lor. Ea a fost înăbușită de autorități, dar a scos în evidență energia revoluționară a țăranimii din acel sat, care avea să devină centrul din care a pornit revoluția de la 1848. O încercare de răzvrătire a țăranilor a avut loc și în plaiul Cloșanilor, în 1846, dar a fost înăbușită.

Acțiunile țăranilor clăcași împotriva aplicării Regulamentului Organic au fost destul de numeroase și în Moldova, îmbrăcînd forma nesupunerii la executarea boierescului și mai ales a pribegirilor peste hotare. Într-o adresă a Secretariatului de Stat către Vistieria Moldovei, din 16 octombrie 1846, se vorbește despre „pribegirea peste Prut a niște locuitori din satele Siminești, Vitrișani și Vicoleni”.² Cazurile de fugă ale țăranilor clăcași din Moldova peste hotare s-au înmulțit în cursul anului 1847, mai ales din ținuturile Fălcui și Iași,³ ele fiind influențate, în mare măsură, și de răscoala țărănească din Galiția din 1846.

Și în Transilvania situația țăranilor iobagi a continuat să se înrăutățească în deceniile care au precedat revoluția română de la 1848. Sesiile de pămînt avute de țăranii iobagi în folosință s-au îngustat tot mai mult, iar numărul zilelor de robotă era mare (4 zile pe săptămîină pentru țăranii iobagi fără vite și 3 pentru cei cu vite).

În satul Răvășel, din comitatul Alba de Sus a avut loc în 1833 o puternică mișcare țărănească, care a durat cu intermitențe aproape 6 luni.⁴ În același an, s-au răscolat și țăranii iobagi din Zarand împotriva sarcinilor feudale apăsătoare.

În 1835, minerii din satele Bucium, Abrud și Cărpiniș, din regiunea Munților Apuseni, au protestat împotriva nerespectării de către funcționarii Tezaurului a privilegiilor acordate în 1789, iar în anul următor au fost arestați 300 de răscolăți, care se opuseseră cu forța impunerilor. În 1839, țăranii mineri

¹ A. Stan, *Forme de luptă a țăranimii muntene sub Regulamentul Organic, pînă la revoluția din 1848*, în „Revista Arhiveilor”, nr. 2/1962, p. 93.

² *Documente privitoare la anul revoluționar 1848 din Moldova*, București, 1960, p. 96.

³ G. h. Platon, *Una din formele de luptă a maselor țărănești împotriva exploataării feudale din Moldova în preajma și în timpul revoluției de la 1848. Fuga peste hotare*, în „Revista Arhiveilor” nr. 1/1963.

⁴ *Din Istoria Transilvaniei*, vol. I, ediția a II-a, 1961, p. 303.

din regiunea Abrudului au pornit un proces împotriva contractului impus de Tezaur, care era destul de greu, însă reprezentanții lor au fost arestați și bătuți.

Lupta țăranilor iobagi mineri din satele Bucium, Abrud-sat și Cărpiniș, împotriva asupririi fiscalului și a nobilimii s-a transformat într-o puternică mișcare țărănească, antifeudală, în anii 1841—1847, în fruntea ei situându-se Ecaterina Varga⁵ care a scris și a dus petiții ale țăranilor iobagi la Viena, i-a îndemnat să nu mai facă robotă, să folosească pădurile după vechiul principiu. Această răscoală a fost însă înăbușită de către autoritățile maghiare, în frunte cu cancelarul Principatului, baronul Josika Samu, iar Ecaterina Varga, atrasă într-o cursă de Andrei Șaguna, vicarul episcopiei ortodoxe din Sibiu, a fost predată autorităților și închisă la Alba Iulia.

Mișcările țărănești care au avut loc în țările române, în deceniile care au precedat revoluția română de la 1848, n-au putut sfârșii edificiul feudal, dar au contribuit din plin la pregătirea țăranimii pentru participarea la această revoluție.

Mișcări revoluționare în timpul domniilor regulamentare

Mișcarea revoluționară din 1838—1839 condusă de colonelul Ion Cîmpineanu. În deceniile care au precedat revoluția română de la 1848 au avut loc două mișcări revoluționare antifeudale în Țara Românească: cea din 1838—1839, condusă de colonelul Ion Cîmpineanu, și mișcarea revoluționară din 1840, iar în Moldova conjurația confederativă din 1839 condusă de Leonte Radu și Neculai Ene. Aceste mișcări sînt rezultatul ascuțirii contradicțiilor din cadrul societății feudale și reflectă năzuința spre progres din partea boierimii liberale și a burgheziei.

În Țara Românească, boierimea liberală, în frunte cu colonelul Ion Cîmpineanu, se ridicase împotriva articolului adițional, care limita puterea legislativă a Principatelor și o subordona aprobării puterii suzerane (Turcia) și protectoare (Rusia), încalcîndu-se, astfel, dreptul de autonomie legislativă, pe care Moldova și Țara Românească îl obținuseră prin tratatul de la Adrianopole (1829). Impunerea cu forța a acestui articol adițional a nemulțumit partida națională din Țara Românească, în frunte cu colonelul Ion Cîmpineanu. În noiembrie 1838, această partidă a redactat un manifest în care declara ilegale numirea lui Alex. D. Ghica și Regulamentul Organic, susținea unirea țărilor române într-un stat național constituțional și alegerea unui domn ereditar în persoana lui Ion Cîmpineanu. În același manifest, membrii partidei naționale se angajau să-și sacrifice averile și de va fi nevoie chiar viața, pentru dobîndirea independenței țării.⁶

Colonelul Ion Cîmpineanu, ajutat de un fost atașat la consulatul francez din București, Felix Colșon, a întocmit și un proiect de constituție în care

⁵ I. Toth-Zolthan, *Mișcările țărănești din Munții Apuseni pînă în 1848*, București, 1955.

⁶ P. P. Panaitescu, *Planurile lui Ion Cîmpineanu pentru unirea națională a românilor*, Cluj, 1924.

se prevedeau votul universal și emanciparea țăranilor clăcași, dar fără a fi împroprietăriți cu pământ. Marea proprietate era eliberată de servituțile feudale și transformată în proprietate capitalistă, lucru ce nu convenea maselor populare.

Ion Cîmpineanu, contînd pe o eventuală demitere a domnitorului Alex. D. Ghica, spera să ajungă domn cu sprijinul Angliei și al emigrației polone de la Constantinopol; în acest scop a făcut o călătorie la Constantinopol, la Paris și Londra, fiind însoțit de Felix Colçon, dar n-a obținut sprijinul dorit din partea guvernelor franceze și englez.

Majoritatea membrilor partidei naționale nu l-au sprijinit pe Ion Cîmpineanu pronunțîndu-se pentru Mihail Studza, domnul Moldovei, căruia i se prezentase și proiectul de constituție amintit.

Domnitorul Mihail Studza a fost de acord cu ideea de unire, dar a propus ca aceasta să se limiteze numai la unirea Moldovei cu Țara Românească, pentru care exista și un temei legal, fiind prevăzută și de Regulamentul Organic. În privința domniei, el s-a declarat pentru Ion Cîmpineanu, dar acesta, cînd s-a întors în țară, a fost arestat din ordinul sultanului și al domnitorului Alex. D. Ghica. Surghiunit la mănăstirile Mărgineni și Plumbuita, a fost eliberat în martie 1841.

Mișcarea condusă de colonelul Ion Cîmpineanu a fost o acțiune a unui grup de boieri cu idei liberale, cu legături printre emigrația polonă care, scotînd pe un eventual război al Angliei și Franței împotriva Rusiei, urmărea să realizeze unirea și independența țărilor române.

Înăbușirea ei a întărit pentru moment pozițiile domnitorului Alex. D. Ghica, dar n-a stăvilat spiritul revoluționar.

Mișcarea revoluționară din 1840. La puțină vreme după eșuarea mișcării revoluționare conduse de colonelul Ion Cîmpineanu a fost descoperită, în 1840, în Țara Românească, o nouă mișcare revoluționară, condusă de căminarul D. Filipescu.⁷ Inițiată să aibă loc în perioada în care izbucnise războiul turco-egiptean care agravase contradicțiile dintre Anglia și Franța — prima susținînd Turcia, iar a doua Egiptul —, conducătorii mișcării revoluționare din 1840 sperau că, odată cu destrămarea Imperiului otoman, țara va scăpa și de suzeranitatea turcească și de protectoratul Rusiei țariste, instituit prin Regulamentul Organic. În felul acesta mișcarea avea un dublu aspect: național și social.

În condițiile arătate, mișcarea revoluționară din 1840, s-a organizat repede, iar majoritatea membrilor ei erau oameni tineri, ieșiți din păturile mijlocii ale boierimii și ale burgheziei. Din conducerea mișcării făceau parte: Dimitrie Filipescu, doctor în drept la Paris, N. Bălcescu, cadet în armată, D. Macedonschi, participant la revoluția din 1821, C. Telegescu, Marin Serghiescu, profesorii Eftimie Murgu și J. A. Vaillant și alții.

Programul acestei mișcări urmărea pe plan politic transformarea Țării Românești într-o republică burghezo-democratică, independentă, susținută de o armată revoluționară, iar pe plan social lichidarea regimului feudal și crearea unui regim în care țăranii clăcași să fie emancipați de clacă și transformați în embaticari.

⁷ G. Zane, *Mișcarea revoluționară de la 1840 din Țara Românească*, în „Studii și materiale de istorie modernă”, vol. III, Editura Academiei, București, 1963.

Conducătorii mișcării revoluționare din 1840 au elaborat și un proiect de constituție în care erau proclamate : desființarea privilegiilor boierești și egalitatea tuturor cetățenilor în fața legilor, libertatea personală etc. *

Programul mișcării revoluționare urma să fie realizat printr-o răscoală armată, în condițiile unui conflict internațional, care să împiedice intervenția Rusiei țariste și a Turciei. În a doua jumătate a anului 1840, situația internațională nemaifiind favorabilă, conducătorii mișcării, neglijând importanța păturilor sărace ale populației de la orașe, au căutat sprijin în masele țărănești din Oltenia, dar n-au reușit pînă la urmă să le pună în mișcare, iar unii „simpatizanți“ din rîndurile micii boierimi au trădat mișcarea, contribuind, astfel, la înfrîngerea ei.

Denunțați de elementele trădătoare, conducătorii mișcării au fost arestați, judecați, condamnați și închiși la mănăstirile Snagov și Mărgineni.

Reprimarea mișcării revoluționare din 1840 n-a întărit poziția domnitorului Alex. D. Ghica. Marea boierime a continuat să-i facă obstrucție în Adunarea Obștească Ordinară, iar Rusia țaristă, nemulțumită de faptul că acesta înăbușise mișcările revoluționare antiotomane de la Brăila, din 1841—1842, ale bulgarilor, grecilor și sîrbilor din Principatele dunărene și din sudul Rusiei, a reușit să obțină demiterea lui în 1842.

Conjurația confederativă din 1839. În Moldova, opoziția boierimii mici și mijlocii împotriva abuzurilor făcute de marea boierime, în frunte cu domnitorul Mihail Sturdza și-a găsit expresia într-o mișcare revoluționară cunoscută sub numele de conjurația confederativă condusă de Leonte Radu și Neculai Ene. Această mișcare avea legături cu emigrația revoluționară poloneză și și propunea să unească Moldova cu Țara Românească și Serbia într-o confederație, după modelul celei germane. Din mișcare făceau parte vreo 75—80 de persoane din rîndurile boierimii mici și mijlocii și ale burgheziei, nemulțumite de abuzurile domnitorului, precum și unii mari boieri, ca Iorgu Sturdza din Păstrăveni, fiul fostului domn pămîntean Ioniță Sandu Sturdza, și C. Sturdza din Ruginoasa, care urmăreau „răsturnarea regimului corupt al lui Mihail Sturdza și instituirea unui stat aristocratic, în frunte cu un domn ereditar supus Porții și condus tot de boieri“. ⁸

Programul conjurației confederative din 1839 cuprindea o serie de reforme care interesau boierimea de treapta a doua și a treia și burghezia, ca : deplina egalitate între toate treptele boierești, de la marele logofăt pînă la marele șetrar, boierimea urmînd să se transforme într-o nobilime înzestrată cu un statut juridic ereditar ; puterea legislativă să fie atribuită unui senat, compus din 12 membri, prezidat de domn, și unui seim (adunare) compus din 32 de deputați, aleși dintre cei care aveau un venit liber de 3000 de galbeni. Se proclamau, de asemenea : libertatea gîndirii și a tiparului, dezrobirea țiganilor, acces liber la toate funcțiile, revizuirea raporturilor dintre clăcași și proprietari de către seimul nobiliar, crearea unei industrii naționale apărută de un tarif vamal protecționist, deschiderea de mine, construcția de șosele, înființarea unei

* Unii dintre participanții la această mișcare : C. Telegescu, Marin Serghiescu și Sotir Țăranul au propus ca țărani clăcași să fie împroprietăriți cu pămînt prin despăgubire.

⁸ *Istoria României*, vol. III, Editura Academiei, București, 1964, p. 999.

bănci de stat, deschiderea unei unviresități și a două școli după modelul austriac, secularizarea averilor mănăstirilor închinată, cu plata unei rente anuale pentru Sf. Mormînt și altele.⁹

Cele mai multe din prevederile acestui program reflectau interesele boierimii mici și mijlocii, iar revizuirea raporturilor dintre clăcași și proprietari nu avea în vedere emanciparea țăranilor de clacă și împrăștierea lor cu pămînt.

Conjurația fiind descoperită de autorități, conducătorii ei, Leonte Radu și Neculai Ene, au fost expulzați din țară.

Cele trei mișcări revoluționare pe care le-am prezentat sînt importante prin ideile înaintate cuprinse în programele lor : înlăturarea orînduirii feudale, unirea țărilor române într-un stat național independent, care urma să fie o monarhie constituțională sau o republică burghezo-democratică, desființarea privilegiilor boierești și egalitatea tuturor cetățenilor în fața legilor. Astfel de idei vor fi reluate în programele revoluției române de la 1848.

Societăți revoluționare secrete. În primele decenii ale secolului al XIX-lea se dezvoltă puternic conștiința națională în țările române și se formează o ideologie nouă, cu conținut antifeudal, îmbrățișată de elemente ridicate din rîndurile burgheziei și ale boierimii liberale. Ideile noi vizau înlăturarea feudalismului și înlocuirea lui cu o orînduire nouă, capitalistă, unirea țărilor române într-un stat național și dotarea acestui stat cu instituții burgheze, emanciparea țăranilor de serviciile feudale și împrăștierea lor cu pămînt, drepturi și îndatoriri egale pentru toți locuitorii și altele.

Astfel de idei vor fi promovate și susținute de societățile revoluționare secrete care au existat în țările române în deceniile dinaintea revoluției de la 1848.

Prima societate revoluționară secretă, intitulată „Constituția“ a fost descoperită de autoritățile habsburgice la începutul deceniului al IV-lea al secolului al XIX-lea la Lugoj, în Banat. Această societate era formată din intelectuali și meseriași și din conducerea ei făceau parte : Eftimie Murgu, Damaschin, Bojincă și frații Popovici. Inspirată din ideologia burgheză a vremii, Societatea „Constituția“ milita pentru constituirea unei societăți pe baze constituționale, în care să fie acordate drepturi și libertăți românilor din Banat, iar pentru atingerea acestui obiectiv membrii ei se bizuiau pe ridicarea maselor populare.¹⁰

În 1834, autoritățile habsburgice au descoperit la Sibiu o altă societate revoluționară secretă, condusă de un revoluționar polonez, Adolf David, care venise în Transilvania, după înăbușirea revoluției din Polonia din 1830. În această societate activau elemente revoluționare din Transilvania, Banat și Țara Românească, care luptau pentru unirea țărilor române într-o republică, în care toți locuitorii să fie egali din punct de vedere economic și politic. Programul acestei societăți revoluționare mai prevedea : dreptul de vot pentru toți locui-

⁹ V. Popovici, *Unele date noi despre conjurația confederativă din 1839*, în *Lucrările sesiunii generale științifice din 2—12 iunie 1950*, București, Editura Academiei, 1951.

¹⁰ I. Boroș, *Constituția, Societate secretă română din Lugoj, 1830—1834*, Lugoj, 1928, p. 1—45.

torii, desființarea titlurilor și privilegiilor nobiliare, dreptul de a ocupa funcții publice pentru cei care aveau studiile necesare, emanciparea țărănimii de iobăgie și împrumutarea ei cu pământ.¹¹ Astfel de revendicări programatice cu un conținut burghezo-democratic aveau un ecou larg în rîndurile țăranilor și orășenilor, care erau chemați la luptă pentru dobîndirea lor. După arestarea conducătorilor, societatea și-a continuat activitatea în regiunea minieră din Banat sub conducerea profesorului Damaschin Bojincă și a învățătorului Maran, care întreprindeau legături și cu revoluționari din Țara Românească.¹²

Multe din ideile înnoitoare pentru care militau societățile revoluționare secrete din Banat și Transilvania au fost îmbrățișate și de unii intelectuali ieșiți din rîndurile nobilimii maghiare ca : Bolyai Farkas, Bolyai Ianos, Kövári László, Jakab Elek și alții. De asemenea, nobilul liberal Nicolae Wesselenyi propusese în 1834, în Dieta de la Cluj, desființarea iobăgiei și era pentru acordarea de drepturi cetățenești tuturor locuitorilor. În aceeași direcție acționau poetul Alex. Petöfi și scriitorul de origine iobagă Tancsics, publicistul brașovean Anton Kurz și pastorul Stephan Ludwig Roth, care atacau birocrăția săsescă și pretindeau „participarea unor cercuri largi la administrația orașelor, înlăturarea instituțiilor feudale”.¹³

În toamna anului 1843 s-a înființat la București, din inițiativa lui Nicolae Bălcescu, Ion Ghica, Chr. Tell și se pare, C. A. Rosetti, Societatea revoluționară secretă „Frăția”, cu deviza „Dreptate Frăție!” Între membrii acestei societăți mai amintim pe : poetul Dimitrie Bolintineanu, Alex. G. Golescu (Arăpilă), Cezar Bolliac, Ion Voinescu II, Gh. Magheru, Marin Serghiescu, C. Telegescu și alții. Societatea era organizată pe principii secrete, membrii ei fiind împărțiți în grupuri de cîte 10, fiecare cunoscîndu-și doar comandantul.

Societatea „Frăția” milita, ca și celelalte societăți revoluționare, pentru înlăturarea feudalismului și înlocuirea lui cu orînduirea capitalistă, pentru unirea Moldovei cu Țara Românească, pentru independența administrativă și legislativă a Țării Românești, pentru emanciparea țăranilor clăcași și împrumutarea lor cu pământ, prin despăgubire, pentru egalitatea tuturor cetățenilor în fața legilor, etc. Prin astfel de revendicări programatice ea a avut un ecou puternic în rîndurile burgheziei, maselor țărănești, boierimii liberale și oștirii naționale și a jucat un rol deosebit de important în pregătirea revoluției burghezo-democratice din Țara Românească, din 1848, asigurîndu-i cadrele necesare.

La început, Societatea „Frăția” și-a desfășurat activitatea sub paravanul Societății literare, înființată, tot în 1843 la București, de către Nicolae Bălcescu, Ion Ghica și Ion Heliade Rădulescu. Ulterior, această societate a fost transformată în „Asociația literară a României”,¹⁴ al cărei nume simboliza ideea de unitate politică a românilor. Scopul mărturisit al acestei asociații era adunarea de fonduri pentru tipărirea de cărți din domeniul științelor fizice și matema-

¹¹ C. Göllner, *Conspirația emigrantului polon Adolf David (1834)*, în „Revista istorică”, 1937, p. 235—249.

¹² *Din Istoria Transilvaniei*, vol. I, ediția a II-a, Editura Academiei, București, 1961, p. 329.

¹³ *Din Istoria Transilvaniei*, vol. I, p. 331—333.

¹⁴ *Anul 1848 în Principatele Române. Acte și documente*, vol. II, București, 1902, p. 44.

tice, morale și politice și de a veni în ajutor scriitorilor lipsiți de mijloace materiale, pentru a-și tipări lucrările lor.¹⁵

Asociația literară a României, sub paravanul căreia și-a dezvoltat activitatea Societatea revoluționară secretă „Frăția“, a fost un adevărat centru revoluționar, care a contribuit din plin la strângerea legăturilor dintre revoluționarii munteni, moldoveni, transilvăneni și bănățeni. Printre membrii ei din afară amintim pe : Mihail Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, C. Negruzzi, G. Barițiu, Timotei Cipariu, Eftimie Murgu și alții, iar ca membrii de onoare erau domnitorii : Gh. Bibescu și Mihail Sturdza.

Sub influența Societății „Frăția“ s-a înființat și în Moldova o societate revoluționară, cunoscută sub numele de „Asociația patriotică“. Centrul ei era la Vaslui, dar avea ramificații și în alte orașe ale Moldovei. Membrii acestei asociații, în frunte cu Theodor Rîșcanu, Vasile Mălinescu, Alex. I. Cuza și alții își propuneau să lupte pentru egalitatea juridică, dezrobirea țiganilor boierești, impozite proporționale cu averea, înlăturarea abuzurilor din administrație și justiție și altele. Programul acestei asociații urmărea de asemenea, o lovitură armată împotriva ocîrmuirii.

Fiind descoperită în 1846 și conducătorii ei arestați din ordinul domnitorului Mihail Sturdza, „Asociația patriotică“ nu și-a putut aduce din plin contribuția la pregătirea mișcării revoluționare de la 1848 din Moldova.

Societățile revoluționare secrete amintite, prin ideile programatice cu conținut antifeudal și burghezo-democratic pentru care au militat și prin influența pe care au exercitat-o asupra maselor orășenești și țărănești, au contribuit, alături de celelalte mișcări revoluționare și țărănești, la pregătirea revoluției române de la 1848, din punct de vedere ideologic și organizatoric. În același timp, ele au contribuit la dezvoltarea legăturilor dintre revoluționarii români în ajutorul acestei revoluții.

¹⁵ *Ibidem*, p. 19 și 76.